

**Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»**

Навчально-науковий юридичний інститут

Кафедра трудового, екологічного та аграрного права

З. В. Яремак

ЕКОЛОГО-ПРАВОВА КОНФЛІКТОЛОГІЯ

**Методичні вказівки
для підготовки до семінарських (практичних) занять
студентів денної форми навчання
спеціальності 081 Право**

Івано-Франківськ, 2019

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 8 від 24.05.2018 року)

Рецензенти:

Кобецька Н.Р., доктор юридичних наук, професор, зав. кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Олійник О.С., кандидат юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Яремак З. В. Еколого-правова конфліктологія: методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять студентів денної форми навчання спеціальності 081 Право. Івано-Франківськ, 2019. 22 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовки до семінарських (практичних) занять з навчальної дисципліни «Еколого-правова конфліктологія», підготовки до здачі іспиту. В посібнику викладені: завдання до семінарських і практичних занять, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, контрольних питань для перевірки знань, практичних завдань. До кожної теми поданий перелік літератури, до якого включена монографічна та інші наукові джерела по темі, а також розширений перелік нормативно-правових актів, які регулюють відповідний вид відносин станом на 01.01.2019 р.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
СЕМІНАРСЬКІ (ПРАКТИЧНІ) ЗАНЯТТЯ	7
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1	
Тема 2. Теоретичний аналіз правового конфлікту	7
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2	
Тема 3. Еколого-правовий конфлікт: поняття, сутнісні характеристики	9
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3	
ТЕМА 4. Теорія і практика управління правовим конфліктом	11
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4 – 5	
ТЕМА 5. Форми та механізми врегулювання еколого-правового конфлікту	13
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6 – 7	
ТЕМА 7. Судова форма вирішення еколого-правових спорів	
ТЕМА 8. Альтернативні шляхи врегулювання еколого-правових спорів в межах судового процесу	16
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 8 – 9	
ТЕМА 9. Альтернативні (нетрадиційні) форми врегулювання еколого-правових конфліктів	19

ВСТУП

Антропогенна діяльність тісно пов'язана з використанням природно-ресурсного потенціалу, а відтак зумовлене цим відповідне навантаження на навколишнє природне середовище породжує широке коло соціальних, економічних та екологічних проблем. Зважаючи на те, що в основі взаємодії людини з природою лежать різноманітні інтереси (господарська діяльність суспільства, забезпечення матеріальних і духовних потреб населення, підтриманням якісного стану природного середовища), які мають різновекторний характер та задоволення одних обмежує можливість реалізації інших, такі взаємовідносини спричиняють конфлікт інтересів, вирішення якого є передумовою сталого розвитку суспільства.

Екологічний конфлікт вже давно є предметом дослідження різних галузей науки (конфліктології, соціології, екології, соціальної екології, економіки природокористування тощо). Водночас для юриспруденції науковий інтерес становить саме з'ясування правового змісту екологічних конфліктів та пошук оптимальних шляхів їх врегулювання за допомогою правових засобів і механізмів.

Пропонований *магістерський курс передбачає аналіз і вивчення:*

- правової природи екологічних конфліктів, їх різновидів, відмінності від інших видів соціальних конфліктів;
- міжнародного та національного законодавства у сфері вирішення конфліктних ситуацій;
- юридичних засобів захисту і забезпечення прав та інтересів суб'єктів при вирішенні еколого-правових конфліктів;
- процедурних та процесуальних особливостей розгляду екологічних спорів.

За результатами вивчення даної навчальної дисципліни *студенти набудуть практичних вмінь та навичок у сфері врегулювання еколого-правових конфліктів*, зокрема: правильно визначати предмет та об'єкт еколого-правового конфлікту; кваліфікувати еколого-правовий конфлікт; тлумачити і порівнювати норми різних галузей матеріального права з метою визначення найбільш оптимального шляху вирішення еколого-правового конфлікту; правильно обирати порядок та спосіб врегулювання, розмежовуючи судові юрисдикції та обираючи ефективний спосіб захисту прав та інтересів; вирішувати еколого-правові конфлікти шляхом застосування примирних процедур (медіація, переговори і т.д.).

Відповідно до навчального плану дисципліна «Еколого-правова конфліктологія» включає лекції, семінарські (практичні) заняття та самостійну роботу студентів. З метою реалізації поставлених завдань передбачаються *сучасні форми проведення аудиторних занять – лекції-дискусії, семінари-судові процеси* тощо.

Дана методична розробка покликана допомогти студентам в процесі вивчення дисципліни «Еколого-правова конфліктологія». В нього включена тематика та зміст семінарських і практичних занять. До кожної теми, винесеної на семінарські заняття, сформульована анотація, методичні поради до її вивчення, які коротко визначають зміст теми, націлюють на вибір правильного підходу до аналізу теми, акцентують на проблемних моментах, вказують на вироблення схеми підготовки питань. До теми також подається перелік основної наукової літератури, ознайомлення з якою забезпечить глибший теоретичний аналіз відповідних питань, а також вичерпний перелік нормативно-правових актів, які служать законодавчою основою регулювання даного виду відносин.

Основою підготовки до семінарських занять виступають навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

1. Ващенко І.В., Кляп М.І. Конфліктологія та теорія переговорів [Текст]: навч. посібник. К.: Знання, 2013.
2. Гірник А.М. Основи конфліктології [Текст]: навч. посіб. К.: ВД "Києво-Могилянська академія", 2010.
3. Гребеньков Г.В. Конфліктологія [Текст]: навч. Посібник. Львів: Магнолія, 2015.
4. Екологічне право України : підручник / За ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. Харків: Право, 2009.
5. Екологічне право України. Особлива частина: навч. Посібник / О. М. Шуміло (кер. авт. кол.), В. А. Зуєв, І. В. Бригадир та ін. К.: ЦУЛ, 2013.
6. Іванов В.М. Юридична конфліктологія [Текст]: навч. посіб. К.: МАУП, 2004.
7. Кобецька Н. Р. Екологічне право України : навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2009.
8. Костицький В. В. Екологічне право України : підручник. Дрогобич: Коло, 2012.
9. Скібіцька Л.І. Конфліктологія [Текст]: навч. посіб. К.: Кондор, 2009.
10. Стратегічні судові справи на захисті екологічних прав та довкілля / За ред. О. Кравченко. МБО "Екологія -Право-Людина", 2014.

До тем, винесених на розгляд на семінарських (практичних) заняттях, поданий детальний перелік питань, які будуть розглядатись на занятті, перелік контрольних питань, що носять більш конкретний, деталізований характер, передбачають здійснення узагальнення чи навпаки конкретизації окремих положень теми, порівняння нормативних приписів, тлумачення норм тощо і забезпечують більш глибоке освоєння теми.

До деяких тем також включені практичні завдання, які передбачають юридичний аналіз відносин, кваліфікацію юридичних фактів, що мали місце, вирішення на основі нормативно-правових актів правових конфліктів, ситуацій. При вирішенні практичних завдань, насамперед необхідно проаналізувати коло відносин, які склалися, та вибрати правові норми, що підходять для

врегулювання в даному випадку. Вибравши норму, слід переконатись в її чинності та автентичності тексту, перевірити межі дії, щоб впевнитись, що саме вона (чи кілька норм), стануть нормативною підставою правової кваліфікації. В процесі аналізу норми відбувається також її тлумачення, з'ясування змісту з урахуванням вивчених теоретичних положень. Відповідь – вирішення практичних завдань – повинна бути максимально повною, обґрунтованою, з посиланням на конкретні статті нормативно-правових актів та визначенням можливих варіантів вирішення, які можуть відрізнятися в залежності від зміни обставин.

Підготовка до семінарських (практичних) занять не вимагає переписування в зошит підготовки до занять положень підручників чи статей нормативно-правових актів, однак для належних, обґрунтованих відповідей, в першу чергу на контрольні питання та практичні завдання, в зошиті повинні бути вказані номери статей, їх положення, висновки по справі, результати вирішення конфліктів, які використовуються при відповідях, а також дають змогу викладачу оперативно перевірити підготовку до заняття.

СЕМІНАРСЬКІ (ПРАКТИЧНІ) ЗАНЯТТЯ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1 (2 год.)

ТЕМА 2. Теоретичний аналіз правового конфлікту

Сучасна конфліктологічна наука в центр дефініції «конфлікт» ставить переважно проблему зіткнення інтересів, потреб і спричиненої цим зіткненням боротьби сторін. Конфлікт часто виникає через конкуренцію за доступ (до) або контроль над недостатніми ресурсами або можливостями. За своєю суттю конфлікти визначаються як специфічні соціальні взаємодії, що характеризуються переважно протиставленням, а не співробітництвом, із невизначеним колом суб'єктів, сторін, кожна із яких має самостійні інтереси, за визнання яких і бореться.

Різновидом конфлікту соціального є юридичний конфлікт. Такі конфлікти спричиняються юридичними ситуаціями, тобто пов'язані або з реалізацією, або з порушенням тих чи інших норм права. Вони відбуваються у сфері юридичних відносин, пов'язані з виникненням, зміною або припиненням правовідносин між фізичними чи юридичними особами, а тому й вирішуються правовими засобами. У широкому розумінні юридичний конфлікт – це будь-який соціальний конфлікт, який має хоча б один з елементів, що володіють юридичною характеристикою, і який завершується юридичним шляхом. Юридичний конфлікт визначається як протиборство двох чи кількох суб'єктів, зумовлене протилежністю чи несумісністю їх інтересів, потреб або цінностей. Його специфічними ознаками є: зв'язаність конфлікту правовими відносинами, наявність правових ознак суб'єктів чи об'єкта конфлікту; можливість вирішення правовими засобами; галузева визначеність конфлікту; наявність юридичних наслідків; можливість застосування примусових засобів у процесі вирішення конфлікту; вирішення конфлікту в межах спеціальної юридичної процедури.

Типологія юридичних конфліктів:

1) за сферами прояву (економічні, політичні, ідеологічні, міжнаціональні, соціальні та сімейно-побутові);

2) за ступенем тривалості та напруженості (бурхливі, гострі, довготривалі, слабо виражені конфлікти), а також за сферами (галузева характеристика);

3) характером правових норм (уповноважуючі, зобов'язуючі, забороняючі конфлікти);

4) за галузями правового регулювання суспільних відносин: екологічні; міжнародні конфлікти (міжнародні, національно-визвольні війни, внутрішні інтернаціональні конфлікти); державно-правові; адміністративно-правові конфлікти (сфера управлінської діяльності; наявність суб'єкта, наділеного управлінськими повноваженнями; пов'язані з порушенням прав суб'єктів; є цілеспрямованими); цивільно-правові; господарсько-правові конфлікти; кримінальні; трудові конфлікти; сімейні конфлікти.

Питання для обговорення:

1. Конфлікт як зіткнення протилежних інтересів, поглядів. Характеристика конфлікту як соціального явища.

2. Юридичний конфлікт як вид конфлікту соціального. Елементи структури юридичного конфлікту: учасники (сторони); умови конфлікту; предмет та об'єкт конфлікту; образи конфліктної ситуації; можливі дії учасників конфлікту; результати конфліктної ситуації.

3. Поняття «конфлікт», «соціальний конфлікт» та «юридичний конфлікт».
4. Класифікація правових конфліктів.

Практичні завдання.

1. 17 серпня 2016 року Комунальне підприємство "Харківводоканал" звернулось до суду з позовом до Акціонерної компанії "Харківобленерго", в якому просило суд зобов'язати відповідача не припиняти електропостачання об'єктів системи централізованого водопостачання та водовідведення КП "Харківводоканал". В обґрунтування своєї заяви позивач вказує, що він є єдиним підприємством, яке надає послуги з централізованого водопостачання для міста та ряду населених пунктів Харківської області, а відключення від енергопостачання будь - якого об'єкту (елементу) вказаної системи призведе до порушення, зупинки безперервного процесу подачі води у місто, і, як наслідок, - можливого руйнування системи через порушення гідравлічних режимів роботи водоводів та розподільчих мереж, що може спричинити затоплення прилеглих територій, порушення технології обробки і знезараження води хлором, що викличе інтенсивний розвиток бактерій та вірусів, створення аварійної обстановки на об'єктах з можливим негативним впливом на довкілля та населення.

Чи буде в даному випадку порушення норм екологічного законодавства і відповідно чи спір є еколого-правовим?

Вирішіть спір по суті.

Література:

1. Бобровник С. В. Правовий компроміс і правовий конфлікт як ціннісні виміри права. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 109 – 113. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/handle/123456789/63891>.
2. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія [Текст] : підручник. Львів : ЛДУВС, 2015. 564 с.
3. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія. Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2003. 315 с.
4. Іванов В. М. Юридична конфліктологія : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Іванов, О. В. Іванова. К. : МАУП, 2004. 224 с. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/nw65.pdf>.
5. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. — Х. : Право, 2012. — 128 с.
6. Конфліктологія [Текст]: навч. посіб. для вузів / Д.В. Коваленко, І.М. Шалімова, О.М. Керницький; Укр. інж.-пед. акад. Харків : Точка, 2012. 221 с.
7. Орлянський В. С. Конфліктологія: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / В. С. Орлянський; Запорізький нац. техн. ун-т. Київ : Центр учбової літ. (ЦУЛ), 2007. 159 с.
8. Сенік О. М. Загальна теорія правового конфлікту : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2013. 22 с. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/22432>.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2 (2 год.)

ТЕМА 3. Еколого-правовий конфлікт: поняття, сутнісні характеристики

Багатоаспектність та поліструктурність еколого-правового конфлікту у певній мірі зумовлює складність дослідження екологічних конфліктів. Проблема дослідження екологічного конфлікту полягає в тому, що необхідно провести розмежування між правовою, соціальною, економічною та екологічною складовою даної категорії конфлікту. З цією метою потрібно з'ясувати саме правовий, а точніше еколого-правовий, зміст цього виду соціального конфлікту, провести аналіз основних категорій «конфлікт», «правовий конфлікт», «екологічний конфлікт», що дозволить визначити специфіку еколого-правового конфлікту в системі інших соціальних конфліктів та з'ясувати правову природу екологічних конфліктів.

При підготовці до семінару також необхідно систематизувати ознаки, що визначають сутнісні характеристики даної категорії конфлікту, якими є, по-перше, власне загальні ознаки юридичного конфлікту, по-друге, ознаки, які визначають соціальну складову, і, по-третє, ознаки екологічного характеру.

Визначивши загальні характеристики еколого-правового конфлікту варто дослідити питання розмежування із суміжними категоріями: екологічний конфлікт та екологічний спір, екологічний конфлікт та екологічне правопорушення тощо.

Питання для обговорення:

1. Проблеми конфліктної взаємодії між суб'єктами екологічних правовідносин.
2. Причини та основні прояви екологічних конфліктів в Україні.
3. Екологічний конфлікт як різновид соціально-правового конфлікту. Правова, соціальна, економічна та екологічна складові даної категорії конфлікту.
4. Ознаки еколого-правового конфлікту.
5. Види еколого-правових конфліктів.
6. Розмежування еколого-правового конфлікту із суміжними категоріями. Конфлікт і спір, конфлікт і правопорушення.
7. Сучасний стан дослідження еколого-правових конфліктів в рамках науки екологічного права.

Практичні завдання.

1. Згідно з рішенням сільської ради ТОВ «Обрій» передано в приватну власність 25 га землі, розташованих поза межами прибережної захисної зони – смуги водоохоронної зони під сінокоси та пасовища. Державний інспектор звернувся з позовом до сільської Ради з вимогою скасувати вказане рішення, оскільки воно суперечить чинному законодавству.

Дайте характеристику правовідносин, що склалися.

Вирішіть справу в порядку адміністративного судочинства. Чи може суд, вирішуючи спір по суті скасувати рішення сільської ради? Відповідь обґрунтуйте.

2. ОСОБА_1 звернулася до суду із позовом та просить зобов'язати ОСОБА_2 та ОСОБА_3 не чинити перешкоди ОСОБА_1 в користуванні земельною ділянкою, яка належить їй на праві приватної власності та усунути перешкоди в користуванні даною земельною ділянкою, шляхом знесення огорожі встановленої ОСОБА_2 та відновлення меж земельної ділянки в натурі на місцевості із залученням спеціалізованої організації за кошти ОСОБА_2 та ОСОБА_3.

Позов обґрунтовує тим, що їй на праві власності належить земельна ділянка. Суміжними землекористувачами є відповідачі ОСОБА_2 та ОСОБА_3. Відповідачі самовільно зайняли частину належної їй земельної ділянки, зокрема ОСОБА_2 встановив огорожу на земельній ділянці, а ОСОБА_3 встановила металічні стовпчики по довжині грядки і позивач немає можливості безперешкодно користуватися земельною ділянкою. З приводу самовільного зайняття земельної ділянки позивач зверталась у сільську раду, і їй рекомендовано звернутися до суду. На вимогу звільнити земельну ділянку відповідачі не реагують і заявляють, що це позивач порушила їх права.

На Вашу думку, в даній ситуації має місце еколого-правовий конфлікт чи цивільно-правовий?

Чи правомірно діяла сільська рада у цій ситуації? Вирішіть спір по суті.

До державного лісгосподарського підприємства «Карпатські ліси» звернулось приватне підприємство «Зелений світ» із проханням виділити частину лісових угідь для розміщення об'єктів оздоровчо-туристичного табору. ЛП погодилось на пропозицію. Сторони уклали договір про надання частини лісових угідь за умови, що ПП профінансує проведення лісорозведення на площі 70 га. Строк дії договору – 5 років. Відповідно до умов договору ПП зобов'язувалося зробити проплату протягом трьох місяців з моменту підписання договору. Однак здійснило лише часткову проплату, зобов'язуючись решту коштів сплатити після розміщення запланованих об'єктів. Свою позицію обґрунтувало тим, що в першу чергу потрібно звести об'єкт, який має важливе значення, оскільки забезпечуватиме суспільні інтереси у сфері охорони здоров'я. Натомість ЛП наполягало на тому, що здійснення лісорозведення є функцією охорони довкілля, а тому є пріоритетною.

На Вашу думку, в даній ситуації має місце еколого-правовий конфлікт чи цивільно-правовий, пов'язаний із невиконанням умов договору? Відповідь обґрунтуйте.

Які процедури врегулювання спору доцільно використати у даному випадку? Охарактеризуйте їх.

Література:

1. Балацький О. Ф. Конфліктна складова системи соціоприродних зв'язків у економічній сфері взаємовідносин. *Mechanism of Economic Regulation*. 2012. № 2. С. 140-153.
2. Балюк Г. І. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів. *Адміністративне право і процес*. 2015. № 2 (12). С. 142-158. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/holovna/item/462-natsionalni-ta-mizhnarodno-pravovi-problemy-reguliuvannya-ohorony-dovkillya>.
2. Каус Н. А. К вопросу об особенностях эколого-правовых конфликтов/ *Правопорядок: история, теория, практика*. 2014. № 2 (3). С. 167 – 169. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-ob-osobennostyah-ekologo-pravovyh-konfliktov>
3. Пейчев К. П. Спори у сфері природокористування як інститут екологічного права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право*. 2016. вип. 21. С. 120-122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2016_21_32
4. Сабадаш В. В. Методологічні підходи до детермінації екологічного конфлікту. *Механізм регулювання економіки*. 2006. № 4. С. 49–62.
5. Яремак З. В. Соціальна основа еколого-правового конфлікту. *Сучасний стан та перспективи розвитку земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права: теорія та практика*: зб. матеріалів науково-практичної конференції (м. Харків, 7 грудня 2018 р.) / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого ; за заг. ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. Харків : ТОВ «Оберіг», 2018. С. 293 – 295.
6. Яремак З. В. Еколого-правові конфлікти як новий напрям наукового дослідження екологічного права. *Майбутнє науки в обрях права* : зб. наук. праць. Матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Київ, 5 грудня 2018 р.). До 100-річчя Національної академії наук України / Ред. колегія: Н. М. Пархоменко (голова), О. О. Малишев (заступник голови), І. О. Кудерська (секретар), Т. І. Бондарук, А. М. Гурова, П. С. Демченко, А. Ю. Іванова, В. К. Малолітнева. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2018. 204 с. С. 97 – 101.
7. Яремак З. В. Еколого-правовий конфлікт: поняття, ознаки. *Екологічне право України*. 2016. № 3-4. С. 78 – 83.
8. Яремак З.В. «Екологічний конфлікт» та «екологічний спір»: співвідношення понять // Теоретичні та практичні аспекти реалізації екологічного, земельного, аграрного права в умовах сталого розвитку України : матер. засідання «круглого столу» (м. Харків, 2 грудня 2016 р.). Харків : НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, 2016. С. 248 – 252.
9. Yaremak Zoryana. Environmental Conflict as a Socio-Legal Phenomenon. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2018. 5(2). P. 190–197.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3 (2 год.)

ТЕМА 4. Теорія і практика управління правовим конфліктом

У науковій літературі вплив на конфлікт з метою його розв'язання позначається терміном «управління конфліктом». Управління конфліктом включає альтернативне вирішення багаторівневих завдань: попередження, врегулювання, вирішення. Попередження конфлікту направлено на усунення причин його виникнення до стадії відкритого конфлікту. Врегулювання допомагає ослабити конфліктне протистояння сторін. І, нарешті, вирішення конфлікту усуває корінні протиріччя шляхом задоволення інтересів сторін менеджмент юридичного конфлікту (як синонім поняттю «управління конфліктом»), який розглядається як особливий вид діяльності спеціально уповноважених органів та посадових осіб, спрямований

на попередження, контроль та вирішення юридичного конфлікту з максимальною користю для його сторін.

Наука конфліктології вивчає різні механізми впливу, способи та засоби розв'язання конфліктів. Серед них важливе значення мають правові форми та процедури, за допомогою яких конфлікт може бути попереджений чи припинений. Сучасні форми вирішення юридичних конфліктів дають можливість використання різних способів і процедур їх вирішення, які у своїй сукупності утворюють певну систему розв'язання юридичних конфліктів. В рамках цієї системи виокремлюється дві функціональні підсистеми: система юрисдикції, в основі функціонування якої лежить принцип владно-примусового вирішення юридичних конфліктів, і система альтернативного врегулювання (консенсуальна форма), що базується на принципі компромісу.

Питання для обговорення:

1. Стратегія управління конфліктною ситуацією: принципи, етапи і способи впливу.
2. Загальний зміст управління конфліктом: прогнозування, запобігання, стимулювання, завершення конфлікту.
3. Методи прогнозування та профілактики конфліктності у соціальних відносинах.
4. Шляхи запобігання конфлікту. Вимушені та превентивні форми запобігання конфлікту.
5. Стимулювання конфлікту, його форми та засоби.
6. Форми завершення юридичного конфлікту: припинення і скасування, врегулювання і розв'язання конфлікту.

Практичні завдання.

1. Гр. С. має у власності житловий будинок на вул. Коновальця 3 «а» у м. Калуш та земельну ділянку для його обслуговування, на якій споруджена система каналізаційних відстійників у кількості чотирьох вигрібних ям, які послідовно спарені між собою. Власниця суміжного будинку гр. В. вимагає демонтувати систему каналізаційних відстійників. Свої вимоги він обґрунтовує тим, що розміщення каналізаційних відстійників призводить до порушення принципів добросусідства, санітарних норм, може призвести до потрапляння шкідливих речовин у ґрунт та ґрунтові води, а відтак, до негативного впливу на здоров'я, оскільки на невеликій відстані від вигрібних ям знаходиться належний гр. В. колодязь та розташований город, де вона вирощує овочі, від вигрібних ям виділяється неприємний запах, все це призводить до порушення її прав на чисте та безпечне довкілля та обмежує у вільному користуванні земельною ділянкою. Гр. С. ігнорує вимоги сусідки.

Дайте правовий аналіз ситуації.

Спробуйте врегулювати даний спір за допомогою медіації. Який спосіб вирішення доцільно у цьому випадку запропонувати, щоб врахувати інтереси обох сторін спору?

2. З позовом до суду звернулася Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина» до Кабінету Міністрів України, Міністерства енергетики і вугільної промисловості України про визнання протиправною бездіяльності відповідачів під час розроблення та схвалення Програми розвитку гідроенергетики на період до 2026 року та скасування розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 року №552-р.

В обґрунтування заявлених позовних вимог позивач вказав на те, що при розробці та прийнятті Програми розвитку гідроенергетики на період до 2026 року відповідачами не було дотримано процедури, передбаченої для прийняття таких програм, чим порушено законні права та інтереси позивача. Так, зазначив, що відповідачами не проведено державної екологічної експертизи, стратегічної екологічної оцінки, не забезпечено участі громадськості під час розроблення Програми.

Представник відповідачів просила відмовити у задоволенні позовних вимог, вказавши на їх безпідставність. Крім того вказала, що позивач не є учасником спірних правовідносин, так як згідно статутної діяльності створений для здійснення благодійної діяльності, при цьому положення Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" не наділяють таких правом на звернення до суду з питань забезпечення дотримання природоохоронного законодавства.

Дайте правову оцінку позиції позивача та відповідачів. Вирішіть спір по суті.

Які механізми попередження еколого-правового конфлікту у цьому випадку можливо використати?

Література:

1. Бобровник С. В. Правовий компроміс і правовий конфлікт як ціннісні виміри права. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 109 – 113. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/63891>.
2. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія: підручник. Львів : ЛДУВС, 2015. 564 с.
3. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія. Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2003. 315 с.
4. Іванов В. М. Юридична конфліктологія : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Іванов, О. В. Іванова. К. : МАУП, 2004. 224 с. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/nw65.pdf>.
5. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. — Х. : Право, 2012. — 128 с.
6. Конфліктологія [Текст]: навч. посіб. для вузів / Д.В. Коваленко, І.М. Шалімова, О.М. Керницький; Укр. інж.-пед. акад. Харків : Точка, 2012. 221 с.
7. Орлянський В. С. Конфліктологія: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. Київ : Центр учбової літ. (ЦУЛ), 2007. 159 с.
8. Сенік О. М. Загальна теорія правового конфлікту : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і

права; історія політичних та правових учень; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2013. 22 с. URL: <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/12.00.01Senyk.pdf>

9. Construction Conflict Management and Resolution Edited by PETER FENN and ROD GAMESON University of Manchester Institute of Science and Technology (UMIST), Proceedings of the First International Construction Management Conference, The University of Manchester Institute of Science and Technology (UMIST), 25–27 September 1992. P. 447

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4-5 (4 год.)

ТЕМА 5. Форми та механізми врегулювання еколого-правового конфлікту

Дослідження проблематики вирішення екологічних конфліктів доцільно проводити в контексті аналізу наукових розвідок у сфері юридичної конфліктології, предметом вивчення яких є питання розв'язання правових конфліктів загалом. А. П. Гетьман розробив теорію формування еколого-процесуальної підгалузі права в рамках екологічного матеріального права. При цьому вчений в межах концепції еколого-правового процесу поряд з такими елементами, як: процесуальні норми, що містяться в матеріальному екологічному праві; діяльність уповноважених державних органів влади та управління по розгляду індивідуальних справ у сфері природокористування й охорони довкілля, яка регулюється еколого-процесуальними нормами; еколого-процесуальні правовідносини, – виокремлює процесуальну форму реалізації матеріальних норм екологічного права у сферах: просторово-територіального устрою об'єктів природи; ведення природоресурсових кадастрів; планування, прогнозування, нагляду (моніторингу) та інформування в галузі природокористування та охорони довкілля; розподілу та перерозподілу природних ресурсів; екологічного контролю; екологічної експертизи; позасудового розгляду екологічних спорів.

Сучасні еколого-правові розробки категорії «конфлікт» стосуються, як правило, питань вирішення екологічних спорів в контексті окремо взятого природного ресурсу з акцентуванням уваги на традиційних формах і методах врегулювання спору. Поряд із традиційними правовими приписами наукових розвідок та правотворчих розробок потребують розвитку правові інститути і норми, які спеціалізуються на вирішенні еколого-правових конфліктів, адаптованих до їх специфіки. В умовах практичної реалізації концепції сталого розвитку суспільства перевагу потрібно надавати саме альтернативним формам та способам врегулювання протиріч, які сприятимуть ефективному вирішенню екологічних конфліктів з максимальним урахуванням законних соціально прийнятних інтересів усіх учасників. З цією метою необхідно удосконалити механізм правового регулювання нетрадиційних процедур врегулювання конфліктних ситуацій, що сприятиме їх розвитку та можливості в майбутньому стати повноцінною альтернативою судовій, адміністративній та іншим юрисдикційним формам розв'язання спорів.

Питання для обговорення:

1. Поняття управління еколого-правовим конфліктом.
2. Першопочатки забезпечення компромісу та врахування різних груп інтересів в законодавстві України як форма попередження еколого-правового конфлікту.
3. Традиційні механізми врегулювання еколого-правових конфліктів:

4. Альтернативні форми розв'язання еколого-правових конфліктів.

Практичне завдання.

1. 09.08.2016 р. позивач - Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина» звернулася до суду з позовом до Товариства з обмеженою відповідальністю «Агрокомплекс», в якому просить визнати протиправною відмову відповідача у наданні відповіді на інформаційний запит Міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина» від 04.07.2016 року та зобов'язати відповідача надати повну інформацію на інформаційний запит від 04.07.2016 року, а саме: які дозвільні документи необхідні для функціонування свиноферми біля с. Дуліби були отримані ТзОВ «Агрокомплекс» (надати їхні копії); які проектні дані даного об'єкту; які методи збору та утилізації гною передбачено на свинофермі поблизу с. Дуліби; яка площа земель знаходиться у власності чи орендні в ТзОВ «Агрокомплекс», що планується для внесення гноївки; які щорічні обсяги водоспоживання даного об'єкта; чи передбачаються проектом системи очистки повітря вентиляційних отворів самого приміщення свиноферми (якщо так, то які їхні технічні характеристики та виробник).

Не погоджуючись із пред'явленим позовом відповідач подав заперечення та вказав на те, що позивач у своєму позові не наводить жодних доводів, що ТзОВ «Агрокомплекс» володіє вищеперерахованими видами інформації та й сама інформація запитувана позивачем у запиті не є публічною, жодне із поставлених запитань не містить конкретизації, який саме документ хоче отримати позивач і ким саме, яким суб'єктом владних повноважень він створений, а відповідач не є розпорядником такої інформації, а відтак позовні вимоги не підлягають задоволенню.

Визначте вид судочинства, особливості процедури розгляду такої категорії спорів.

Вирішіть спір по суті, склавши текст рішення суду.

2. Підприємство «Водограй» звернулося до обласної Ради народних депутатів з проханням надати в користування ставок на умовах оренди у лікувальних та оздоровчих цілях. Підприємству було відмовлено. Підстави були такі: по-перше, оренда водних об'єктів у лікувальних та оздоровчих цілях не надається; по-друге, користування може здійснювати тільки фізична особа.

Визначте процедуру врегулювання даного спору в адміністративному (позасудовому) та судовому порядку. Який вид судочинства? Обґрунтуйте відповідь.

Вирішіть спір по суті.

3. У межах території біосферного заповідника «Асканія-Нова» вирішено здійснити низку природоохоронних заходів за кошти Державного фонду охорони навколишнього природного середовища. З цією метою адміністрація заповідника

звернулася з клопотанням до Мінприроди України. Міністерство відмовило у наданні коштів на зазначені цілі вказавши, що згідно з Положенням про заповідник адміністрація має право формувати власні кошти та фінансувати за їх рахунок проведення природоохоронних заходів на території заповідника. Адміністрація заповідника звернулася до Кабінету Міністрів України з клопотанням посприяти у врегулюванні конфлікту із Мінприроди.

Дайте аналіз екологічного конфлікту, що виник.

Вирішіть справу із використанням загальних та спеціальних адміністративних процедур врегулювання еколого-правових конфліктів.

Література:

1. Бобровник С. В. Правовий компроміс і правовий конфлікт у національному законодавстві: деякі аспекти прояву. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки.* 2014. Вип. 1. С. 18-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2014_1_6
2. Коваленко Т. О. Колізія компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері регулювання земельних відносин. *Часопис Київського університету права.* 2010. № 4. С. 246–250.
3. Сабадаш В. В. Концептуальні рамки механізму врегулювання екологічного конфлікту. *Mechanism of Economic Regulation.* 2013. № 2. С. 53 – 63. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_17/VIKTOR_V_SABADASHThe_Conceptual_Framework_of_Ecological_Conflict_Resolution_Mechanism.pdf.
4. Пейчев К. П. Спори у сфері природокористування як інститут екологічного права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право.* Харків. 2016. Вип. 21. С. 120-122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKKhIPR_2016_21_32
5. Яремак З. В. Адміністративний порядок врегулювання еколого-правового конфлікту. *Реалізація норм екологічного, земельного та аграрного права в умовах реформування правової системи України* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, 8-10 вересня 2017 р.) / відп. ред.: Н. Р. Кобецька, Н. О. Багай, Г. В. Мороз. Івано-Франківськ : Прикарпат. Нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2017. С. 92 – 94.
6. Яремак З. В. Юридичний механізм врегулювання еколого-правових конфліктів (постановка проблеми). *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей.* Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2017. Вип. 45. С. 85–95.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6 – 7 (4 год.)

ТЕМА 7. Судова форма вирішення еколого-правових спорів

ТЕМА 8. Альтернативні шляхи врегулювання еколого-правових спорів в межах судового процесу

Загальноновизнаним у юридичній науці є поділ форм захисту з урахуванням особливостей суб'єкта застосування засобів захисту на юрисдикційну і неюрисдикційну. При юрисдикційній формі захисту особа, права і законні інтереси якої порушені неправомірними діями,

звертається за захистом до державних чи інших компетентних органів, які уповноважені приймати необхідні заходи для відновлення порушеного права і припинення правопорушень. У межах юрисдикційної форми виділяють судовий і адміністративний (позасудовий) порядок захисту порушених прав. Неюрисдикційна охоплює дії громадян і організацій будь-якими не забороненими законом засобами самостійно захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (самозахист).

В межах підготовки до семінарського заняття необхідно дослідити проблемні питання розмежування юрисдикцій щодо розгляду та вирішення еколого-правових спорів. Основними критеріями такого розмежування виступають: суб'єктний склад, характер спору, використання максимально ефективнішої судової процедури для конкретних правовідносин. Необхідно також дослідити особливості судового розгляду еколого-правових конфліктів із застосуванням тієї чи іншої судово-процесуальної форми – цивільної, адміністративної, господарської тощо.

Новели сучасного процесуального законодавства дають змогу із впевненістю стверджувати про запровадження альтернативних способів врегулювання спору в межах судового процесу. Новітні інститути КАСУ, ЦПКУ, ГПКУ про врегулювання спору за участі судді, уніфікація норм щодо примирення сторін у різних судових процесах, запровадження спрощених форм провадження сприяють врегулювання спору на умовах досягнення компромісу та врахування інтересів обох сторін спору.

Питання для обговорення:

1. Спеціалізація судів та проблеми розмежування судових юрисдикцій щодо розгляду еколого-правових спорів.
2. Судовий розгляд спору в порядку цивільного судочинства. Відмежування еколого-правових спорів від майнових конфліктів, пов'язаних із природоресурсними відносинами.
3. Процедури вирішення екологічних спорів, що застосовуються господарським судом.
4. Юрисдикція адміністративних судів щодо врегулювання еколого-правових конфліктів.
5. Нормативне закріплення процесуальних основ альтернативного вирішення еколого-правового конфлікту.
6. Врегулювання спору за участі судді: підстави, строк, порядок вирішення спору.
7. Інститут мирової угоди. Відмінності в процедурі визнання (затвердження) та виконання мирової угоди залежно від виду судочинства.
8. Спрощені провадження – новація національного процесуального законодавства. Особливості розгляду справи за правилами спрощеного провадження у порядку адміністративного, господарського, цивільного судочинства.

Термінологічне завдання: еколого-правовий конфлікт, еколого-правовий спір, юрисдикція, мирова угода, спрощене провадження.

Практичне завдання:

1. Державне підприємство «Дослідне господарство «Сквирське» Інституту агроєкології і природокористування Національної академії аграрних наук України звернулося до Господарського суду Київської області з позовом до Фермерського господарства «Гармонія-2015» про розірвання договору оренди, повернення орендованого майна та стягнення коштів. В обґрунтування своїх вимог посилялось на порушення відповідачем прав позивача, умов договору та вимог чинного законодавства, а тому просило розірвати з дати подачі позовної заяви договір оренди нерухомого майна (корівника-конюшні) загальною площею 660,4 кв.м, укладений 01 квітня 2015 між ДП «Дослідне господарство «Сквирське» Інститут агроєкології і природокористування НААН» та Фермерським господарством «Гармонія-2015»; зобов'язати Фермерське господарство «Гармонія-2015» протягом п'яти днів звільнити орендоване приміщення та передати його Державному підприємству «Дослідне господарство «Сквирське»; стягнути з Фермерського господарства «Гармонія-2015» на користь Державного підприємства «Дослідне господарство «Сквирське» заборгованість по договору оренди в сумі 72 763,25 гривень.

Заперечуючи проти позову, відповідач зазначав, що між сторонами дійсно було укладено попередній договір оренди, але акт приймання-передачі майна сторони не склали, майно в оренду ним не приймалося. За твердженнями відповідача, основний договір мав бути укладений до 01.07.2015, а з моменту підписання попереднього договору від 01.04.2015 відповідач робив у приміщенні ремонт та фактичне його використання за призначенням почав здійснювати лише з 18.08.2016. За проханням керівника позивача відповідач сплатив 18 200, 00 грн. орендної плати, яка за домовленістю між сторонами мала бути зарахована в якості орендної плати з початку використання майна за призначенням, оскільки таке фактичне використання здійснювалося лише протягом 3-х місяців, вважає, що заборгованості перед позивач по орендній платі не має.

Ухвалою Господарського суду Київської області від 14.11.2016 залучено до участі у справі в якості третіх осіб, що не заявляють самостійних вимог на предмет спору на стороні позивача Інститут агроєкології і природокористування Національної академії аграрних наук України та Національну академію аграрних наук України.

Врегулюйте спір по суті.

Які альтернативні способи врегулювання спору у межах судового процесу в даному випадку доцільно використати? Відповідь обґрунтуйте.

2. Гр. К. звернулася до суду з позовом до виконавчого комітету Луцької міської ради про визнання незаконним та скасування рішення Луцької міської ради № 75 від 21.02.2017 року «Про затвердження актів» у частині затвердження акту № 4 роботи постійно діючої комісії по визнанню та відшкодуванню збитків власникам землі та землекористувачам від 16.12.2016 року, що стосується визначення збитків (неодержаного доходу), нанесених територіальній громаді

міста Прилуки в особі Луцької міської ради гр. К. у зв'язку з фактичним використанням земельної ділянки площею 6387 кв. м. без наявності документів, що посвідчують право на неї в розмірі 75277,82 грн. за період із грудня 2013 року по листопад 2016 року. Оскаржуваним рішенням зобов'язано позивача відшкодувати визначені збитки (неодержаний дохід) до міського бюджету не пізніше - 1 місяця після затвердження акту роботи комісії.

Позивач вважає, що дане рішення прийняте з порушенням вимог чинного законодавства України, яке регулює питання передання земельної ділянки в оренду, обчислення та нарахування орендної плати, основ містобудування та містобудівної діяльності, порядку визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, і одночасно цим рішенням порушено охоронюваний інтерес гр. К., у зв'язку з чим, просить визнати рішення незаконним та скасувати його.

До юрисдикції якого суду належить розгляд цієї справи?

На Вашу думку, в даній ситуації має місце еколого-правовий конфлікт чи цивільно-правовий?

Вирішіть спір по суті.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України.
2. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам № R (81) 7 щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя. URL: http://sc.gov.ua/ua/rekomendaciji_komitetu_ministriv_radi_jevropi.html
3. Кодекс адміністративного судочинства України.
4. Господарський процесуальний кодекс України.
5. Цивільний процесуальний кодекс України.
6. Проект Закону України «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463

Література:

1. Грень Н. М. Реалізація права людини на справедливий суд шляхом процедури присудової медіації: теоретико-правове дослідження : дис. ... канд-та юридичних наук. Львів, 2016. 250 с.
2. Демченко С. Медіація у господарському судочинстві. *Підприємництво, господарство, право*. 2010. № 3. С. 3–5.
3. Кравченко О. Стратегічні судові справи на захисті екологічних прав та довкілля. МБО "Екологія-Право-Людина", 2014.
4. Хоменко А. Способи вирішення публічно-правових спорів у сфері використання природних ресурсів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 128 – 132.
5. Яремак З. В. Межі повноважень адміністративного суду щодо захисту прав природокористувачів. *Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного, земельного й аграрного права в умовах євроінтеграції: матеріали «круглого столу»* (м. Харків, 8 грудня 2017 р.) / За заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2017. С. 246–248.
6. Яковлев В. В. Присудова та позасудова медіація: основні ознаки. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО»*. Харків, 2017. Вип. 26. С. 139 – 151.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 8-9 (4 год.)

ТЕМА 9. Альтернативні (нетрадиційні) форми врегулювання еколого-правових конфліктів

Альтернативні способи вирішення спорів (мирні способи) передбачають використання таких методів розв'язання спорів, які найбільше підходять у тій чи іншій ситуації, враховують інтереси та вимоги сторін, допомагають подолати конфлікт, зберегти можливість подальшого спілкування та співпраці. Альтернативні способи розв'язання спорів об'єднує договірна основа їх створення, добровільність застосування, оскільки їх використання є правом, а не обов'язком особи. Їм притаманна спільна мета: мирне врегулювання спору, досягнення компромісу та збереження дружніх (партнерських) стосунків між учасниками спору.

До альтернативних способів вирішення конфлікту традиційно відносять: переговори, погоджувальні процедури, посередництво (медіацію).

Під час підготовки до семінарського заняття необхідно проаналізувати окремі форми альтернативного врегулювання конфлікту та на підставі цього обґрунтувати доцільність їх застосування для врегулювання еколого-правового конфлікту.

Питання для обговорення:

1. Поняття альтернативного вирішення юридичного конфлікту.
2. Правова природа, принципи та суб'єкти альтернативного врегулювання еколого-правового конфлікту.
3. Переваги та недоліки альтернативного врегулювання екологічних конфліктів.
4. Поняття, структурні елементи та стадії переговорного процесу.
5. Переваги, недоліки і перспективи розвитку третейського судочинства як альтернативної форми врегулювання екологічного спору.
6. Застосування посередництва у вирішенні екологічних конфліктів. Поняття і види посередництва.
7. Медіація як спосіб вирішення еколого-правових конфліктів. Основні принципи та проблема практичного застосування медіації при вирішенні екологічних конфліктів.

Термінологічне завдання: альтернативне вирішення юридичного конфлікту, переговори, медіація, третейський суд, посередництво.

Практичне завдання:

1. Всеукраїнська громадська організація "Зелений світ" заперечує проти рішення Луцької обласної ради від 25.05.2017 "Про створення тимчасової контрольної комісії з питань моніторингу ефективного й раціонального використання природних ресурсів та здійснення контролю за використанням та охороною надр, дотриманням законодавства про охорону навколишнього природного середовища на території Луцької області та про затвердження відповідного Положення щодо її діяльності".

В обґрунтування цього Організація зазначає, що при прийнятті оскаржуваного рішення відповідачем було порушено порядок формування порядку денного сесії ради, оскільки при прийнятті рішення був відсутній висновок управління правового забезпечення, природокористування та земельних відносин. У зв'язку з наявністю вказаних порушень відповідачем було створено незаконну тимчасову комісію, повноваження якої перевищують законодавчо встановлені повноваження МВС, СБУ, Національного антикорупційного бюро та Генеральної прокуратури. Створення такого правоохоронного органу є незаконним та порушує основні права громадян, юридичних осіб та суб'єктів господарювання. Отже, оскільки основним завданням діяльності Всеукраїнської громадської організації "Зелений світ" є задоволення та захист законних соціальних, економічних, творчих та інших спільних інтересів своїх членів, в тому числі в галузі охорони навколишнього природного середовища, то, на думку Організації, таке рішення порушує інтереси громадян та держави, а по своєму змісту має корупційну складову, зокрема надання повноважень депутатам ради, що їм не притаманні.

Які механізми альтернативного врегулювання спору доцільно в цьому випадку використати? Відповідь обґрунтуйте.

2. У зв'язку із освоєнням нових родовищ вугілля в межах Донецького басейну Міністерство енергетики та вугільної промисловості України звернулось із листом до Держгеонадра, в якому просило зобов'язати власників земельних ділянок, на яких планується проведення розвідувальних робіт, укласти договори з Державним підприємством «Георозвідка». Обов'язок укласти такі договори Міністерство мотивувало суспільною важливістю проведення таких робіт. Власники земельних ділянок проти договорів заперечували, зазначивши, що в Україні діє принцип свободи договору, і жодним нормативним актом виключення із такого принципу у випадку освоєння нових вугільних родовищ не передбачено.

Надайте правову оцінку позиції Міністерства, Державної служби геології та надр України та власників земельних ділянок.

Спробуйте врегулювати конфлікт із застосуванням альтернативної форми вирішення спорів за допомогою переговорів.

3. Розпорядженням Івано-Франківської обласної ради від 9.09.2001 р. № 39-р «Про надання в користування мисливських угідь області» закріплено положення про передачу в користування Івано-Франківській обласній організації Українського товариства мисливців і рибалок мисливські угідь терміном на 15 років. Громадська організація «Дивосвіт» звернулася у порядку Закону України «Про звернення громадян» зі скаргою до Івано-Франківської обласної ради про порушення порядку передачі у користування мисливських угідь. У свою чергу Українське товариство мисливців і рибалок заперечило проти такої скарги, так як

вважає, що громадська організація «Дивосвіт» не має право на подання такої скарги, так як права та законні інтереси даної організації не порушено.

Дайте правовий аналіз ситуації, що виникла. Чи було порушено порядок передачі у користування мисливських угідь? Чи має право громадська організація звертатися зі скаргою в даному випадку?

Спробуйте вирішити еколого-правовий конфлікт з використанням альтернативної форми врегулювання спору.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України.
2. Проект Закону України «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463

Література:

3. Балух В.С. Нормативно-правові основи формування системи альтернативного вирішення спорів в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 162–168.
4. Біцай А.В. Моделі медіації у світі та перспективи для України. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 85 – 89.
5. Любченко Я. П. Вдосконалення національного законодавства у сфері альтернативних способів вирішення правових спорів. *Проблеми законності: зб. наук праць*. Харків, 2015. Вип. 131. С. 26–32.
6. Любченко Я. П. Зобов'язання України у сфері альтернативних способів вирішення правових спорів, пов'язаних з укладенням Угоди про асоціацію. *Часопис київського університету права*. Київ, 2015. Вип. 4. С. 370–374.
7. Любченко Я. П. Медіація як альтернативний спосіб вирішення правових спорів. *Альманах права. Право і прогрес: складові забезпечення в сучасних умовах*. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2016. Вип. 7. С. 333–337. URL: http://nulau.edu.ua/materials/files/sociology_and_polit/0007/01.pdf.
8. Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 92–100.
9. Настіна О. І. Медіація як альтернативний та ефективний спосіб вирішення межових земельних спорів. *Бюлетень міністерства юстиції України*. 2014. № 3. С. 129-134.
10. Недержавне судочинство в Україні: монографія / В.В. Коваленко, С.О. Юлдашев. К., 2006. 168 с.
11. Спектор О. М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: світовий досвід та перспективи застосування у правовій системі України : [монографія] / О. М. Спектор; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К. : Фенікс, 2013. 159 с.
12. Спектор О. М. Запровадження альтернативного вирішення спорів (ABC) як невід'ємна складова процесу європейської інтеграції України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 105(1). С. 99-102. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_105\(1\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_105(1)_15).
13. Фурса С. Медіація в Україні : актуальні питання теорії і практики та необхідність законодавчої регламентації. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2014. Вип. 1 (99). С. 5–8.
14. Цимбалюк В. І. Теоретико-правовий аналіз зарубіжного досвіду правового забезпечення медіації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 11. С. 55-60.
15. Ясиновський І. Г. Характеристика моделей медіації в розвинутих країнах. *Юридичний вісник*. 2014. № 4 (33). С. 94-98.